

HERMAN

*Man kunde antage hende for 30 Aar. Maaske er det
allid uheldigt at se ældre ind, end de er, og for
en eller anden Hverfees Gæde skal komme i at
Tordens Aar, der skjæmmer hende, er hien endnu mere
at betage hende, ikke kan indlade at tænke paa,*

BANG

“Paria’er”

Udgivet af Dag Heede

Herman Bang

»Paria'er«

Herman Bang

»Paria'er«

Udgivet med indledning af Dag Heede

Syddansk Universitetsforlag

Indledning og noter © Udgiveren og
Syddansk Universitetsforlag 2002, 2015

Trykt udgave (2002): ISBN 87-7838-747-7
Trykt af Special-Trykkeriet A/S, Viborg
E-bogsudgave (2015): ISBN 978-87-7674-914-9

Sats af DTP-funktionen
Omslagsdesign af Daniel Tafdrup Jørgensen

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mang-
foldiggørelse af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller ifølge overenskomst med Copy-Dan.

Billedet på side 2
Herman Bang, 1880
Foto af Polfoto

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

Tlf. 65 50 17 40
E-mail: press@forlag.sdu.dk
www.universitypress.dk

University of Southern Denmark Studies in Scandinavian
Languages and Literature vol. 53

Indledning

I.

»Han var dukket op pludselig og lige med et havde man truffet Navnet »Bernhard Hoff« overalt, paa Theaterplakater, paa Bøger, i alle Blade. Og ogsaa i Livet traf man ham allevegne, kunde ikke undgaa at se ham. Man mødte denne spinkle Figur med det blege graa Ansigt overalt paa Gaden, paa Langelinje, i Theatrene. Som oftest kørte han: han sad henslængt i en Droske, undertiden alene, sammenfalden, klemt op i det ene Hjørne. Saa saa' han ud som Døden fra Lybæk, som om han vilde blive borte i sin polske Skindpelts; men undertiden kørte han med en Ven, et Menneske, som havde det moralske Mod til at vise sig sammen med ham, skønt han var ligesaa bagtalt privat som offentlig. Naar han var sammen med nogen, var han altid nervøst livlig og meget snaksom.

Man nævnede hans Navn sammen med en bekendt Skuespillerindes, og han havde altid Lommen fuld af rosenrøde Billetter.

Hans Ødselhed var endnu større end hans Indtægter, og han brugte i den ene Maaned ligesaa meget til Parfume, som han alt i alt maatte leve for i den næste. Hans Pengeaffærsers Vanvid gav Folk endnu mere at snakke om end hans Erobringere.«

Således præsenterer den danske forfatter, Herman Bang (1857-1912), sin spektakulære hovedperson, Bernhard Hoff, i debutromanen *Haabløse Slægter* fra 1880. Portrættet blev af samtiden straks og restløst identificeret med Herman Bang selv, hvad den 23-årige forfatter naturligvis havde kalkuleret med ved ikke blot at give figuren sin egen alder og sit aparte udseende (*»det noget raffineret barnlige, østerlandsk Drengede«*), men også sin profession og – foreløbige – karriere: *»... hans Forfatterskab, som han under Spektakel spredte til alle Sider i smaa Stumper med Glimt og Blink af Begavelse, men uden Ro, uden at tage sig sammen til noget helt.«* Og som for at befæste koblingen til Hoff-figuren har Bang ikke blot givet ham et navn med sine egne initialer i omvendt rækkefølge, men selv signeret flere af sine journalistiske arbejder med pseudonymet: *»Bernhard Hoff«*.

Men lad os begynde med begyndelsen. Herman Joachim Bang er født den 20.4.1857 i Adserballe på Als som det tredje af i alt syv børn. Han beskrives ved fødslen som svagelig, blind på højre øje og med en let skellen på det venstre efter faderen. Hans bedstefader var den berømte kongelige livlæge, Oluf Lundt Bang, der var halvbroder til Henrik Steffens og Niels Frederik Severin Grundtvig. I sin erindringsbog *Det hvide Hus* fra 1898 digter Herman Bang om denne *»Excellen-ten«*s fornemme hjem i det københavnske palækvarter:

»... med Ørstederne og med Mynsterne i Stuerne og i Huset Oehlsenschlæger oppe paa anden Sal.

Det var et Liv med Lysekronerne altid tændte, og Svigermoder i det sorte Fløjel, og de gamle Slægtsvaaben broderet paa alle Puder, og Sølvkander stillede frem paa Etagèrer, og Malerier paa Væggene saa højtideligt, som i en Kunstsamling.«

Om vi her skal tage den adelsgale Herman Bangs ord om hans fine ophav ganske for pålydende, er nok et åbent spørgsmål, f.eks. synes detaljen om de broderede slægtsvåben ikke bekræftet af andre kilder.

Herman Bangs eget barndomshjem i præstegården i Adserballe, hvor faderen, Frederik Ludvig Bang, havde embede, var et mere beskedent hus. Bang beskriver hjemmet som en kamp mellem lys og mørke, mellem den unge, legesyge, upraktiske, barnlige og af alle elskede moder, Thora Bang, og den væsentligt ældre, formørkede, migræneplagede og humørsyge fader. Store tragedier mærkede Herman Bang fra barnsben: i 1863 måtte familien pga. krigen flytte til mindre forhold i Horsens, Sønderjylland med barndomsøen Als blev afstået til tyskerne, og de danske soldaters rømning faldt næsten sammen med Hermans etårige lillebroders død. Da Herman var blot tretten år, døde hans elskede moder af tuberkulose, og familien flyttede med faderen til et mindre kald i Tersløse ved Sorø, hvor Herman fik friplads på Akademiet. Faderens tilstand var imidlertid svingende, og han havde regelrette mani-depressive anfald, som de halvvoxne børn lærte at skjule for omverdenen. I 1875 blev Herman student; samme år døde faderen på et sindssygehospital.

Den unge, forældreløse student blev nu installeret i København understøttet af den gamle bedstefader, der troede sønnesønnen studerede statskundskab, mens han i smug tog skuespiltimer og spillede flottenhejmer i det opblomstrede københavnske forlystelseliv, det København, der nu frit voksede ud over de netop sløjfede volde. Da Gamle Bang, som han kaldtes, døde i 1877, efterlod han Herman en del penge, som ynglingen med de dyre vaner hurtigt formøbler. Herefter ser han sig nødsaget til at finde en levevej, efter at også skuespillerdrømmene har vist sig uholdbare. Således, i hvert fald, præsenterer Herman Bang det i sit selvironiske og humoristiske erindringsessay »Hvordan jeg blev Forfatter« skrevet på tryk afstand i 1890.

Den allestedsnærværende mediestjerne, som Bang fremstiller i den 23-årige Bernhard Hoff, med den altopslugende hemmelighed, den konstant suggererede, men aldrig ekspliciterede homoseksualitet, dækker ganske godt Herman Bangs debut på den litterære arena. I årene 1878-80 fik han på bemærkelsesværdig kort tid skabt sig et blivende navn i medierne og i kulturlivet. Otte måneder efter bedstefaderens død begyndte den autodidakte, 21-årige yngling i juli 1878 at skrive lette reportager fra det københavnske societyliv til *Jyllands-posten*, de såkaldte »Smaabreve fra Hovedstaden«, og senere fulgte en lang række andre journalistiske genrer: anmeldelser, kritikker, essays, feuilletoner, portrætter og reportager i først *Morgen-Telegraphen*, senere i finansmanden Christian Ferslews *Nationaltidende*. Samme år

debuterede Herman Bang med to små enaktere, »Du og jeg« og »Hverdagskampe«. Om denne debut har han ligeledes i memoiresamlingen *Ti Aar* charmerende fortalt i essayet »Hvordan jeg blev Skuespilforfatter«. Medvirkende til Bangs mediebevågenhed var hans lynkarriere som vittighedsbladenes yndlingsoffer; især Punch (for)fulgte fra første færd det excentriske og ekshibitionistiske modefænomen med den besynderlige påklædning og den forfinede fremtoning.

I 1879 udgav Bang en samling med litterære kritikker, programskriftet *Realisme og Realister*, som blev fulgt op af endnu en samling *Kritiske Studier og Essays* i 1880. Dette blev også året for den nu 23-årige Hermans debut som både novellist og romanforfatter med henholdsvis samlingen *Tunge Melodier* og romanen *Haabløse Slægter*. Sidstnævnte blev ikke mindst pga. den efterfølgende konfiskering og dom for usædelighed en skandal succes, som nu definitivt fik banket Bangs navn fast i offentligheden – sammen med en omkostningsfuld rolle som Danmarks Offentlige Homoseksuelle Person par excellence, et spil, Bang både frivilligt og ufrivilligt spillede, spillede med i og spillede af. Som den danske historiker Wilhelm von Rosen beskriver det:

»Det var Herman Bangs historiske skæbne, at han levede i netop den periode af den europæiske historie, hvor kategorien eller typen den homoseksuelle blev konstrueret. Trods det at homoseksualitet og homoseksuelle ikke burde omtales, var mænds seksuelle forhold til mænd og – i mindre omfang –

kvinders forhold til kvinder aldrig før blevet så snakkesaligt diskuteret som i det 19. årh.s sidste tiår. I denne diskussion om sædelighedsforbrydere og abnorme, om det homoseksuelle problem, skabtes den sociale rolle som homoseksuel, og derved kom der – som noget nyt i europæisk kultur – til at foreligge en radikalt alternativ kønsrolle; *Det tredje køn. I vidt omfang og i overensstemmelse med god tone og egne indlysende interesser var de homoseksuelle usynlige, men deres eksistens konkretiseredes og repræsenteredes – uden for lægevidenskabens diskrete casuistik – af enkelte berygtede og ofte berømte homoseksuelle. I Danmark tilfaldt denne opgave først Martin Kok og derefter Herman Bang, som udfyldte rollen eksemplarisk*« (Månens kulør, Kbh., 1993 s. 632–3).

Herman Bangs videre liv og karriere forblev stormfuld. Både Bangs næste roman *Fædra* fra 1881 og novellsamlingerne *Præster* fra 1883 og *Excentriske Noveller* fra 1885 blev skeptisk modtaget af kritikken, hvilket medvirkede til, at Herman Bang forlod Danmark og for en tid bosatte sig i Tyskland og Østrig. I Wien skrev han mesternovellen »Ved Vejen«, som udkom i samlingen *Stille Eksistenser* i 1886, en tekst, der senere genoptryktes som selvstændig roman og for længst har fået klassikerstatus som et hovedværk i nordisk impressionisme. Samme mønsterdannende status fik de senere romaner *Stuk* fra 1887, *Tine* fra 1889 og *Ludvigsbakke* fra 1896. Disse fire romaners betydning som stilidealer for det tyvende århundredes danske litteratur kan næppe overvurderes. Efter lange udlandsophold, bl.a. som scenograf